

מסילת ישרים – " החיבור הזה לא חיברתיו ללמד .. את אשר לא ידעו"

מוסר אביך / פנימיות היראה וטבעיותה

בהקדמה לספר מסלת-ישרים כתב החסיד ז"ל, שהענינים הנדונים בספרו אמתתם גלוי' לכל, אלא שנשכחים בטבע ההרגל של פרסומם ופשיטותם. הנה באמת ענין העבודה בכלל והיראה והאהבה והדבקות ידועים לכל, אבל הידיעה היא רק ידיעת השם לבדו ולא הכונה שהשם נושא בקרבנו. כי לפי קדושת עמקי תכמת היראה, שכל החכמות הן הצעות והכנות להם, לא יודעו לאדם מצד הדיבור החיצוני, אלא בהגיון הלב בדיבור הפנימי. וזהו בעצמו סבת ההעלם שלהם: מצד שהמון האנשים, אפילו החכמים, מורגלים בחכמות, שבהן ענינן שוה בדיבור הפנימי. כמו בדיבור החיצוני, ורוב החכמות כשידובר בהן יוכר מצד הדבור ערך העומק שבהן וההכרח לעיין בהן עד שידעו, ואי- אפשר לשום בעל-שכל שהוא יצייר לו שהוא יודע אותן אם לא ידעו, משא"כ כל עניני חובות הלב, שהמאמרים בעצמם אינם בחיצוניותם לפי עומק החכמה שבהם, כי לא נוסד בלשון כלל לדבר בכל פרטי ההבנה כפי הדרוש להם, ומי שאינו מתבונן לאשורם של דברים יחשוב שיודע הוא הדברים בידיעות השמות. על כן החובה היא לעיין שיהי' מכיר הדברים בהכרה פנימית, וממילא יתרחבו אצלו הדברים שמביאים לאותה ההכרה, עד שיעלה בידו להעניק מטוב ידיעתו גם לזולתו.

אמנם תוכן הדבר מה שהשמות האלה מצד עצמם הם גלויים לכל מצד הטבע הוא, שכל עניני חובת הלב וטהרתה בזיכון הנפשות וכל פרטי המדות נמצאים באדם בטבע, שהם כלי-מעשהו לכל עניני החיים, כמו

עניני היראה, האהבה, החמדה, הדבקות וכיו"ב. - שהם נמצאים בנפש האדם ואינו צריך לחדשם מצד עצמם, רק צריך להעלותם שיהיו הולכים אל הדרך הטוב, והוא שיהיו כולם פונים אל השם ית' שהוא תכלית כל תקוה. וכל החכמה בזה היא רק להבין איך יהיו כל עניני המדות נוטים אל הש"ת ושם כבודו, א"כ אין השמות בעצם ענין החכמה הדרושה לעבודה, ומ"מ אינם דבר זולתה. ולדבר גדול שם הבורא ית' אלו הכוחות קבועות בנו, שאחרי שההישרה האמיתית לעבוד את ד' תמיד אינה ראוי' שתסור מן האדם כמעט רגע, וכל דבר-קנין שאינו מוטבע באדם הוא נוח לאבדו וקשה לשמרו בכל רגע, ע"כ שם הש"ת בחסדו כל אלו הדברים קבועים בטבענו. וכאשר ישכיל השכל להעלותם, אז אם אך ילך בחוקי תורת ד' ית' ישארו קבועים בלבבו תמיד ממש, כמו שהם קבועים בטבע קודם שבאו לכלל דעת. וממילא יצא לנו מקום לימוד, עד היכן החיוב מגיע לשקוד על ידיעת הש"ת בהנהגתו השלמה בטובו וחסדו המופלא, שהרי כל חפצינו שאלו המדות, שהן קבועות בטבענו, הן בעצמן, כאשר יתברר לנו שהעיקר שראוי להשתמש בהן הוא לעבודת ד' ית', יהיו קבועות בזה, וזאת היא מעלת הדבקות שהמדות דבוקות בנפש תמיד, וכיון שיתעלו אחרי הדעת לקרבה אל ד' יהי' תמיד עמו ית', א"כ הרי אי-אפשר שיקבעו אלה המדות על המצב שאינו טבען הראשון באמצעים שלא היו מספיקים אף לטבען הראשון. ביאור הדברים: הרינו רואים שהמדות הטבעיות באדם אינן נקבעות כ"א כפי הדעת, ולפי ידיעתו בין שתהי' אמתית או כוזבת ידבקו מדותיו,

והקטן הבלתי-מכיר כלל שום ענין אין לו מדות כלל, וכשיגדל ויכיר שהמאכל הוא טוב יאהבנו ומי שיקח ממנו והוא צריך לו יכעס עליו, וכל מה שתתפשט הדעת יותר כן יתפשטו המדות. ע"כ כשאנו באים לקובעו כולן ביראת הש"ת ואהבתו צריך עכ"פ שתתפשט הדעת בדרכיו הישרים והכרתו, שעל פיהן יתכוננו המדות, ומה שיחסר מהדעת כפלי-כפלים בערכו יחסר מהמדות, כיון שהוא שורש להן ונושאן.

אכן מה שאמרנו, שהמדות כשהן נקבעות כולן לענין העבודה האלהית, שהן שלא ע"פ טבען הראשון, אין זה כ"א מצד הגוף, דהיינו שעצם המדות ודאי פעולות הנפש הן, אלא שהפעולה דבקה בכלי הגוף ומשתנה ענינה לפי הגוף הפועל, ומצד כוחות הגוף, הקודמים בזמן. הוכרעו המדות כענין טבע ראשון לדברים גופניים ומדומים שאינם ע"פ אמתת השכל. אבל מצד הנפש ודאי טבען הראשון ב) הוא לתכלית המעלה, והשינוי שמשנה אותן האדם מטבע הנערות אינו שינוי עצמי כי- אם השבה לטבען הראשון, אשר על-כן יתכן שיהיו קבועות כפי המעלה, מפני שהיא עצמיית להן, ואם לא היו מצד-עצמן כך הי' זה יציאה מגדרן בתורת מקרה, והמקרה לא יתמיד.